

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародних відносин і політичної філософії

Протокол № 17 від 28.08.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

**СОЦІОЛОГІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)**

Галузь знань	С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»
Спеціальність	СЗ «Міжнародні відносини»
Освітній рівень	Перший (бакалаврський)
Освітня програма	Міжнародні відносини
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробники:
к.соціол.н., доц.

Ірина ЖЕРЕБЯТНІКОВА

Завідувач кафедри міжнародних відносин і політичної філософії

Олег КУЗЬ

Гарант програми

Ірина ЖЕРЕБЯТНІКОВА

**Харків
2025**

ВСТУП

Міжнародні відносини займали значне місце в житті держави, суспільства, окремої людини упродовж усього історичного розвитку. З міжнародною сферою пов'язане створення кордонів становлення політичних та соціальних інститутів, розвиток економіки, культури тощо. Сьогодні міжнародні відносини продовжують динамічно розвиватися та перебувають у процесі суттєвих трансформацій. Сучасна міжнародна система характеризується стабільним зростанням ролі соціальної складової та тенденціями до формування єдиної глобальної спільноти – глобального суспільства. В цих умовах соціологічний підхід до вивчення міжнародної проблематики набуває особливої актуальності, що створює сприятливе підґрунтя для подальшого розвитку соціології міжнародних відносин. Знання з соціології міжнародних відносин допоможуть на професійному рівні оцінювати та аналізувати сучасні політичні події у світлі міжнародних відносин, а також орієнтуватися у світовому політичному процесі, геополітичних змінах у сучасній Україні, її місці у світовій спільноті та міжнародному просторі.

Метою навчальної дисципліни «Соціологія міжнародних відносин» є формування системи знань та компетентностей щодо розуміння соціальних засад міжнародних відносин, визначення сучасного стану соціологічної інтерпретації міжнародної політики, аналіз соціального виміру основних форм міжнародної взаємодії, зокрема міжнародного співробітництва, міжнародного конфлікту, міжнародної безпеки в умовах глобальних викликів, вміння за допомогою соціологічних теорій та методів виявляти закономірності міжнародних подій та відносин.

У якості завдань опанування дисципліни «Соціологія міжнародних відносин» постають:

- розгляд базових парадигм та наукових концепцій у дослідженні міжнародних відносин та світової політики у контексті соціологічного виміру;
- аналіз соціальних засад основних механізмів функціональної та структурної взаємодії акторів міжнародних відносин в міжнародному середовищі;
- дослідження соціальної природи, соціологічних характеристик і властивостей міжнародних відносин, визначення основних шляхів формування та видозмін міжнародних процесів;
- формування навичок соціологічного аналізу, раціонального та критичного оцінювання світових подій та світового розвитку крізь призму міжнародних відносин.

Об'єктом вивчення дисципліни «Соціологія міжнародних відносин» є суспільна складова міжнародних процесів, соціальні засади формування і розвитку міжнародної сфери, змін та еволюції міжнародних відносин.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є соціальні аспекти взаємодії суб'єктів міжнародних відносин в міжнародному просторі (соціальних інститутів, держав, міждержавних та неурядових організацій, різноманітних

соціальних груп, ТНК, національно-визвольних рухів тощо), соціальні особливості міжнародних конфліктів, міжнародної безпеки та порядку в процесі глобалізації.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна, визначено в табл. 1.

Таблиця 1.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
PH01	ЗК3, ЗК6; СК4
PH05	ЗК4, ЗК12; СК3, СК10
PH06	ЗК3, ЗК4, ЗК9
PH09	ЗК3, ЗК4; СК1, СК2

де,

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК9. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК10. Здатність аналізувати структуру та динаміку міжнародних суспільних комунікацій, виявляти їх вплив на міжнародну систему, державні та суспільні інститути.

PH01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

PH05. Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.

PH06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

PH09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади соціології міжнародних відносин

Тема 1. Соціологія міжнародних відносин як наука

1.1. Сутність, предмет та об'єкт соціології міжнародних відносин.

Причини та основні етапи формування соціології міжнародних відносин як академічної дисципліни. Міжнародні відносини як особливий різновид суспільних відносин. Об'єкт, мета, завдання та роль соціології міжнародних відносин. Категоріально-понятійний апарат соціології міжнародних відносин.

1.2. Структура і функції соціології міжнародних відносин.

Соціологія міжнародних відносин у структурі соціологічного знання. Основні напрями в сучасній соціології міжнародних відносин. Особливості національних шкіл соціології міжнародних відносин: британська, французька та американська школи СМВ. Функції соціології міжнародних відносин.

1.3. Специфіка соціологічної інтерпретації міжнародних відносин.

Взаємозв'язок теорії міжнародних відносин, соціології політики та соціології міжнародних відносин. Соціологія міжнародних відносин в світі глобальних змін. Проблематика міжнародних відносин у контексті предмету соціологічної науки. Мультипарадигмальний характер та тенденції розвитку сучасної соціології міжнародних відносин.

Тема 2. Методи соціологічного аналізу міжнародних відносин

2.1. Методологія соціології міжнародних відносин.

Проблема методу в соціології міжнародних відносин. Основні групи методів дослідження в соціології міжнародних відносин. Рівні аналізу міжнародних відносин. Міждисциплінарні методи в соціології міжнародних відносин.

2.2. Емпіричні соціологічні дослідження.

Системний підхід: статичний та динамічний вираз. Соціологічні та соціоінженерні методи в соціології міжнародних відносин. Експлікативні методи: контент-аналіз, івент-аналіз, метод когнітивного картування. Методи аналізу ситуації: спостереження, вивчення документів, порівняння, експеримент. Прогностичні методи: дельфійський метод, побудова сценарію, моделювання і теорія ігор.

2.3. Методи, методика і процедури прикладного аналізу міжнародних відносин.

Дослідницькі дані для соціологів і фахівців міжнародних відносин. Нові форми одержання й аналізу соціальних емпіричних даних про міжнародні події та міжнародні відносини. Застосування даних соціологічних досліджень в роботі фахівців з міжнародних відносин.

Тема 3. Традиційні парадигми та сучасні концепції у вивченні міжнародних відносин: соціологічний вимір.

3.1. Класичні теорії міжнародних відносин.

Соціологічний аналіз традиційних та базових парадигм у вивченні міжнародних відносин. Теоретичні основи реалізму в міжнародних відносинах: основні принципи та напрямки. Парадигма лібералізму в міжнародних відносинах: загальна характеристика.

3.2. Модерністські та неокласичні теорії міжнародних відносин.

Соціологічний підхід до вивчення сучасних теорій міжнародних відносин. Неореалізм та неолібералізм. Концепція світ-систем. Основні принципи англійської школи в міжнародних відносинах. Концепція спільноти держав. Концепція світового суспільства. Конструктивізм в міжнародних відносинах.

3.3. Постмодерністська парадигма міжнародних відносин.

Критична теорія та постмодернізм у міжнародних відносинах. Основні принципи та головні напрямки постпозитивізму в міжнародних відносинах. Критична теорія міжнародних відносин: концепції гегемонії і контргегемонії та контрсуспільства. Теорія вибору інтелектуальної еліти. Теорія общин діалогу. Постмодернізм в міжнародних відносинах. Концепція інтертекстуальності та волі до влади. Концепція антидипломатії та дискурсу.

Тема 4. Учасники міжнародних відносин. Інституційне регулювання міжнародних відносин

4.1. Визначення актора у світовій політиці: соціологічний вимір.

Поняття «актор міжнародний»: характеристика, суть, значення. «Актор», «суб'єкт», «учасник» міжнародних відносин: загальне та відмінності. Історичні передумови, основні етапи становлення та еволюція акторів у міжнародному просторі. Концептуалізація міжнародних акторів в теоретичному дискурсі ключових парадигм міжнародних відносин. Багатоманітність міжнародних акторів: основні ознаки та підходи до класифікації. Вплив акторів міжнародних відносин на світовий політичний процес.

4.2. Характеристика ключових акторів міжнародних відносин.

Державні та недержавні учасники міжнародних відносин. Держава як

міжнародний актор, сутність та роль держави. Класифікація держав. Світове лідерство. Міжнародні організації. Міжнародні міжурядові організації: головні завдання, компетенція, основні види. Функції міжнародних міжурядових організацій. Міжнародні неурядові організації: сутнісні характеристики, мета, завдання, структура та функції. Міждержавні об'єднання. Сучасні тенденції у розвитку міжнародних відносин та зростання ролі недержавних акторів. Транснаціональні корпорації (ТНК) як елемент світового співтовариства. Ознаки ТНК, основні функції, правовий статус. Загальні сфери діяльності та кількісні характеристики ТНК. Активізація включення ТНК у світову політику та міжнародні відносини. Нетрадиційні актори міжнародних відносин.

4.3. Цілі, засоби та інтереси учасників міжнародних відносин: соціологічний аналіз.

Онтологія цілей, мотивів та інтересів акторів у соціології міжнародних відносин. Силові та несилкові засоби досягнення цілей. Групи інтересів учасників міжнародних відносин та досягнення їх цілей. Міжнародні групи тиску. Стратегія як єдність цілей і засобів. Категорія «сила» у міжнародних відносинах. Силові ресурси. Поняття «жорстка сила» («hard power»): основні характеристики та інструменти. Ефективність концепції «м'якої сили» («soft power») у міжнародних відносинах. Інноваційні підходи, технології та ресурси застосування «м'якої сили». Виникнення поняття «розумна сила» («smart power»). Основні принципи та механізми реалізації «розумної сили» у сфері міжнародних відносин.

Змістовий модуль 2. Соціальні тенденції сучасності у контексті соціологічних досліджень міжнародних відносин

Тема 5. Основні тенденції розвитку міжнародної спільноти. Глобалізація як вирішення та джерело соціальних проблем.

5.1. Особливості розвитку міжнародної сфери: процеси інтеграції та регіоналізації.

Підходи до визначення поняття «інтеграція». Теоретичні концепції інтеграції. Міжнародна інтеграція. Основні форми та напрямки міжнародної інтеграції. Негативна та позитивна інтеграція. Особливості інтеграційних процесів в Європі. Інтеграційні об'єднання в сучасному світі. Регіональні процеси у світі. Підходи до визначення поняття «регіон». Міжнародний регіон. Транснаціональні та транскордонні міжнародні регіони. Поняття «регіоналізація» та «регіоналізм», їх співвідношення. Класичні теорії регіоналізму. Сприйняття феномену регіоналізму представниками основних теоретичних шкіл міжнародних відносин. Передумови поширення регіоналізму. Динаміка регіональних процесів. Внутрішньодержавний та міжнародний регіоналізм. Європейська, американська та азіатська моделі регіоналізму.

5.2. Соціологічні концепції глобалізації.

Виникнення поняття «глобальність» та терміну «глобалізація» у науковому дискурсі. Глобалізація як розвиток сучасної світової спільноти.

Теоретичні школи глобалізації. Передумови, сутність та форми глобалізації. Основні виміри глобалізації. Роль і значення глобалізації для суспільства. Наслідки глобалізації. Глобальні проблеми. Антиглобалізм: поняття, історія виникнення, характерні особливості розвитку.

5.3. Соціалізація особистості в умовах глобалізаційних викликів.

Соціалізація особистості: структура, механізми та функції. Основні етапи і засоби соціалізації особи. Соціалізація в умовах глобалізації. Характеристика політичної соціалізації. Інститути та моделі політичної соціалізації. Ресоціалізація особистості в перехідних суспільствах.

Тема 6. Міжнародні відносини і соціальні нерівності

6.1. Соціальна структура суспільства та її підструктури.

Поняття соціальної структури та її елементи. Тенденції розвитку та основні види соціальної структури суспільства. Динаміка змін соціальної структури суспільства у контексті трансформації міжнародної сфери. Поняття соціального інституту. Механізм інституціоналізації. Загальні ознаки, структурні елементи й функції соціальних інститутів. Теоретичні підходи до вивчення соціальних інститутів. Види соціальних інститутів. Місце та роль соціальних інститутів у системі міжнародних зв'язків.

6.2. Соціальні нерівності у міжнародному вимірі.

Рівність і нерівність як проблема соціології міжнародних відносин. Теорії соціальної нерівності та можливості їх застосування при соціологічному вивченні міжнародних відносин. Соціальна стратифікація, її особливості у сучасному суспільстві. Екстраполяція соціальної стратифікації на політику та міжнародні відносини. Соціальна нерівність та соціальна політика. Роль соціальних груп в міжнародних відносинах. Типи та форми соціальної нерівності. Мультикультуралізм як елемент соціальної структури.

Тема 7. Міжнародна мобільність в соціологічному вимірі

7.1. Міжнародна мобільність та її механізми.

Міжнародна мобільність: поняття, види, канали. Теорії мобільності та їх застосування при соціологічному вивченні міжнародної мобільності. Соціальна мобільність як індикатор трансформацій міжнародного простору. Спрямованість і динаміка процесу міжнародної мобільності. Індивідуальні ресурси (культурні, інформаційні, комунікативні), які сприяють міжнародній мобільності. Міжнародна академічна мобільність у сучасному світі. Міжнародна трудова мобільність. Пріоритети розвитку міжнародної мобільності.

7.2. Міжнародні міграційні процеси в умовах глобалізації.

Міжнародна міграція: сутність та основні характеристики. Соціальні чинники міграційної мобільності. Міжнародна міграція в глобальному вимірі. Основні напрями, механізми та засоби міграційної політики як важливої складової системи міжнародних відносин. Сучасні риси та наслідки міграційних процесів у світі. Політичні, економічні, культурні та соціальні аспекти міжнародної міграції. Еміграція, міграція, туризм. Міжнародна мобільність і маргінальність.

Тема 8. Основні форми міжнародної взаємодії. Міжнародна безпека.

8.1. Соціальні засади міжнародної взаємодії.

Основні форми міжнародної взаємодії : співпраця, суперництво, конфлікт. Концепція «міжнародного співробітництва» в сучасних міжнародних відносинах. Основні типи, напрямки та сфери міжнародного співробітництва. Співробітництво на світовій арені. Категорія «довіра» у міжнародних відносинах. Сучасні тенденції у розвитку міжнародного співробітництва. Соціальні норми як регулятори поведінки. Традиції та канони в соціології міжнародних відносин. Поняття «суперництво». Стратегічне партнерство.

8.2. Міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу.

Основні підходи до дослідження еволюції концепту «міжнародна безпека» в теорії міжнародних відносин. Характеристика основних моделей та типів систем міжнародної безпеки. Вплив глобалізації на міжнародну безпеку. Механізми та рівні міжнародної безпеки: можливості соціологічного аналізу. Тероризм як спосіб маніпуляції суспільством. Міжнародна протидія тероризму. Поняття «виклик», «ризик», «небезпека», «загроза»: визначення та співвідношення. Підходи до класифікації загроз.

Тема 9. Конфлікти та кризи в міжнародних відносинах: соціологічний аналіз

9.1. Міжнародний конфлікт: сутність, природа та значення.

Підходи до розуміння «міжнародного конфлікту» в соціології міжнародних відносин. Сутність та функції міжнародних конфліктів. Основні напрямки в дослідженні міжнародних конфліктів. Типологія міжнародних конфліктів. Структура міжнародного конфлікту. Суб'єкт та учасник міжнародного конфлікту. Об'єкт міжнародного конфлікту. Причини та основні стадії міжнародного конфлікту. Конфлікти і кризи. Міжнародні політичні та економічні кризи, їхній вплив на суспільство. Розвиток (ескалація) міжнародного конфлікту. Проблема війни та миру в міждержавних відносинах. Соціальні конфлікти. Міжетнічні конфлікти. Демографічна криза.

9.2. Соціальні технології врегулювання міжнародних конфліктів.

Врегулювання міжнародних конфліктів: традиційні методи та інституційні процедури. Сценарії вирішення конфліктів. Класифікації дій, спрямованих на усунення конфліктної ситуації в міжнародній системі. Способи урегулювання міжнародних конфліктів. Посередництво. Переговори. Поняття «миротворчості». Основні міжнародні конфлікти в сучасному світі. Дипломатія як механізм міжнародної співпраці та врегулювання міжнародних конфліктів. Основні форми дипломатичної діяльності. «Нова» та «стара» дипломатія. Форми «нової» дипломатії. Публічна дипломатія.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та завдання	Зміст
Тема 1. Соціологія міжнародних відносин як наука	Засвоєння теоретико-методологічних підвалин та основних компонентів соціології міжнародних відносин як науки.
Тема 2. Методи соціологічного аналізу міжнародних відносин	Розкриття особливостей соціологічної методології дослідження міжнародних відносин, характеристика теоретичних та емпіричних методів дослідження в соціології міжнародних відносин.
Тема 3. Традиційні парадигми та сучасні концепції у вивченні міжнародних відносин: соціологічний вимір	Аналіз базових парадигм та сучасних наукових концепцій у дослідженні міжнародних відносин та світової політики у контексті соціологічного виміру.
Тема 4. Учасники міжнародних відносин. Інституційне регулювання міжнародних відносин	Визначення соціальних засад та специфіки діяльності державних та недержавних учасників міжнародних відносин, розкриття особливостей соціологічної діагностики основних механізмів взаємодії акторів міжнародних відносин в міжнародному середовищі.
Тема 5. Основні тенденції розвитку міжнародної спільноти. Глобалізація як вирішення та джерело соціальних проблем.	Аналіз соціальної природи, соціологічних характеристик і тенденцій розвитку міжнародної сфери на сучасному етапі, розгляд процесу глобалізації як вирішення та джерела соціальних проблем.
Тема 6. Міжнародні відносини і соціальні нерівності	Розкриття чинників, основних ознак, типів та форм соціальної нерівності у міжнародному вимірі, аналіз теорій соціальної нерівності та можливості їх застосування при соціологічному вивченні міжнародних відносин.
Тема 7. Міжнародна мобільність в соціологічному вимірі	Формування розуміння сутності міжнародної мобільності у соціологічному контексті, характеристика видів, соціальних каналів, спрямованості та динаміки процесу міжнародної мобільності в умовах глобалізації.
Тема 8. Основні форми міжнародної взаємодії.	Розкриття соціальних засад основних форм міжнародної взаємодії у сучасному світі,

Міжнародна безпека.	соціологічний аналіз базових моделей, механізмів та рівнів системи міжнародної безпеки.
Тема 9. Конфлікти та кризи в міжнародних відносинах: соціологічний аналіз	Визначення соціальної сутності, природи та функцій міжнародного конфлікту, аналіз соціальних технологій управління та врегулювання міжнародних конфліктів та криз.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3
Таблиця 3.

Перелік самостійної роботи

Теми 1 – 9	Вивчення лекційного / теоретичного матеріалу. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою
Теми 1 – 9	Підготовка до семінарських занять (участь у дискусії)
Теми 1 – 9	Підготовка аналітичних повідомлень (презентацій)
Теми 1 – 9	Створення тексту есе за темами 1-9 (на вибір) та його презентація у вигляді публічної промови
Теми 1 – 9	Підготовка до експрес-опитування за попередніми темами

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

- словесних: систематизуюча лекція (тема 1), репродуктивна лекція (тема 2), проблемна лекція (теми 4, 6, 7), інтерактивна лекція (теми 8, 9), інформаційна лекція (тема 3, 5);
- наочних: демонстрація ілюстративних матеріалів (теми 1 – 9);
- практичних: дискусія (теми 3, 6, 7), тестові завдання (теми 4, 8), робота малими групами (теми 1, 2, 5), есе (тема 9).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

- для дисциплін з формою семестрового контролю «екзамен» (іспит): максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах семестрового екзамену (іспиту). Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

- для дисциплін з формою семестрового контролю «екзамен» (іспит) – сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Під час викладання навчальної дисципліни «Соціологія міжнародних відносин» (форма семестрового контролю – *екзамен*) використовується *поточний та семестровий контроль*:

Поточний контроль:

- презентація аналітичних доповідей (15 балів);
- участь у дискусії (18 балів);
- експрес-опитування (15 балів);
- есе (12 балів).

Семестровий контроль: екзамен (40 балів).

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Спеціальність СЗ «Міжнародні відносини»
Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини»
Навчальна дисципліна «Соціологія міжнародних відносин»

Екзаменаційний білет № 1

Завдання 1 (стереотипне, 6 балів)

1. Поняття «міжнародні відносини» було введено в науковий обіг у 1789 р. в трактаті «Вступ до принципів моральності та законотворення»:

- а) Огюстом Контом; б) Джеремі Бентамом;
в) Іммануїлом Кантом; г) Адамом Смітом.

2. В науці під міжнародним політичним регіоном розуміють:

а) відносно самостійну підсистему міждержавних відносин, об'єднаних, насамперед, спільністю певних, властивих саме даному регіонові, політичних проблем і відповідних їм відносин;

б) відносно самостійну підсистему міждержавних відносин, об'єднаних, насамперед, різницею певних політичних проблем і відповідних їм відносин;

в) відносно несамостійну підсистему міждержавних відносин, об'єднаних, насамперед, спільністю певних, властивих саме даному регіонові, політичних проблем і відповідних їм відносин;

г) відносно самостійну підсистему економічних відносин, об'єднаних, насамперед, спільністю певних, властивих саме даному регіонові, економічних проблем і відповідних їм відносин.

3. Найбільш актуальною і найважливішою в цільових пріоритетах сучасної міжнародної політики є:

а) участь у міжнародному поділі праці та пов'язаний з ним обмін матеріальними і духовними цінностями;

б) спільне вирішення глобальних проблем і забезпечення глобальної безпеки;

в) ідея "глобального гуманізму";

г) розвиток культурних взаємин і сприяння культурному взаємозбагаченню

Завдання 2 (діагностичне), 14 балів

Проаналізуйте основні теорії французької соціологічної школи міжнародних відносин

Завдання 3 (евристичне), 20 балів

Визначте силові та несилові засоби досягнення цілей міжнародних акторів. Розкрийте основні принципи та механізми реалізації «жорсткої сили», «м'якої сили» та «розумної сили» у сфері міжнародних відносин.

Критерії оцінювання

Кожен екзаменаційний білет складається з 3-х завдань (завдання 1 – стереотипного рівня; завдання 2 – діагностичного та завдання 3 – евристичного рівнів).

Відповідно до компетентнісного підходу екзаменаційні білети мають три рівні:

- 1) стереотипний (запам'ятовування та відтворення знань);
- 2) діагностичний (практичне застосування знань);
- 3) евристичний (створення нового знання).

Кожний рівень завдань оцінюється окремо, а загальна оцінка підраховується як сума оцінок за кожне завдання. Кількісний показник (бал)

встановлюється залежно від ступеня виконання завдання. Максимальний бал за іспит – 40.

Завдання 1 стереотипного рівня подано у вигляді різноманітних тестових завдань на відтворення здобутих знань, кожна правильна відповідь – 2 бали; максимальна кількість балів – 6 балів.

Завдання 2 діагностичного рівня є відкритим питанням, що вимагає демонстрації навичок застосування отриманих знань. Максимальна кількість балів – 14.

Завдання 3 евристичного рівня є відкритим проблемним питанням, що потребує систематизованої, раціонально обґрунтованої, аргументованої відповіді та має на меті демонстрацію навичок щодо створення нового знання. Максимальна кількість балів – 20.

Система оцінювання діагностичного завдання

Ступінь виконання	Бал
Відповідь повна, глибока та змістовна. Високий рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільне володіння термінами дисципліни, демонструється знання джерел. Висновки є обґрунтованими, наводяться аргументи і приклади.	14
Відповідь є змістовною, відтворено раціональність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як дуже добра. Висновки є у цілому обґрунтованими, застосовується аргументація.	13
Відповідь є аргументованою, за логікою, стилем, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як добра. Сутність теоретичних питань розкрито, висновки є у цілому обґрунтованими. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки.	12
Відповідь загалом прийнятна, відтворено раціональність мислення, виявлено обізнаність здобувача з проблематикою питання. За логікою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як добра. Однак певні положення не достатньо обґрунтовані.	11
Відповідь загалом прийнятна, відтворено раціональність мислення. Структура роботи в цілому логічна, проте можливі незначні порушення послідовності. Ідеї не повністю розкриті або їхня новизна обмежена.	10
Відповідь в цілому задовільна. Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді прийнятні; відтворено раціональність мислення, але бракує систематизації та аргументованості висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій.	9
Відповідь виявляє обізнаність здобувача з проблематикою питання, але зміст теоретичних питань розкрито не в повному обсязі. Бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо.	8

Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді прийнятні. Середній рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми, є деякі змістовні неточності. Посереднє володіння термінами та поняттями дисципліни.	7
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді оцінюються як задовільні; раціональність мислення відтворено фрагментарно. Висновки є частково обґрунтованими, але аргументація не є переконливою.	6
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді оцінюються як задовільні; раціональність мислення відтворено фрагментарно. Є деякі змістовні неточності, помилки. Бракує прикладів.	5
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді оцінюються як задовільні. Обґрунтованість висновків слабка, відчутним є брак аргументації та прикладів.	4
Відповідь характеризується слабким і невпевненим знанням як теоретичного, так і практичного матеріалу. Багато помилок, немає обґрунтування та прикладів.	3
Відповідь виявляє практичну відсутність у здобувача самостійності мислення; є суттєві помилки, здатність робити узагальнення та теоретичні/практичні висновки відсутні	2
Відповідь неприйнятна, здатність робити узагальнення та теоретичні/практичні висновки відсутня	1

Система оцінювання евристичного завдання

Ступінь виконання	Бал
Відповідь виявляє глибину та оригінальність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як зразкова. Висновки є обґрунтованими та доведеними. Високий рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільне володіння термінами дисципліни. Є аргументи і приклади.	20
Відповідь повна, глибока та змістовна. Високий рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільне володіння термінами дисципліни, демонструється знання джерел. Висновки є обґрунтованими, наводяться аргументи і приклади.	19
Відповідь загалом є змістовною, відтворено раціональність мислення, високий рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як дуже добра, висновки є обґрунтованими.	18
Відповідь загалом справляє враження, є змістовною, відтворено раціональність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як дуже добра. Висновки є у цілому обґрунтованими, застосовується аргументація.	17
Відповідь є аргументованою, за логікою, стилем, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як добра. Сутність	16

теоретичних питань розкрито, висновки є у цілому обґрунтованими. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки.	
Відповідь є аргументованою, за логікою, стилем, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як добра. Сутність теоретичних питань розкрито, але допущено певні помилки, висновки є у цілому обґрунтованими.	15
Відповідь загалом прийнятна, відтворено раціональність мислення, виявлено обізнаність здобувача з проблематикою питання. За логікою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як добра. Однак певні положення не достатньо обґрунтовані.	14
Відповідь загалом прийнятна, відтворено раціональність мислення. Структура відповіді в цілому логічна, проте можливі незначні порушення послідовності. Здійснено базовий аналіз джерел, але ідеї не повністю розкриті або їхня новизна обмежена.	13
Відповідь загалом прийнятна, відтворено раціональність мислення. Структура відповіді в цілому логічна, проте можливі порушення послідовності. Аналіз джерел здійснено не повністю, теоретичні ідеї розкриті поверхово.	12
Відповідь в цілому задовільна, логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді прийнятні, проте частина теоретичного матеріалу викладена поверхнево. Спостерігаються деякі упущення і неточності при визначенні категорій.	11
Відповідь в цілому задовільна. Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді прийнятні; відтворено раціональність мислення, але бракує систематизації та аргументованості висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій.	10
Відповідь виявляє обізнаність здобувача з проблематикою питання, але зміст теоретичних питань розкрито не в повному обсязі. Бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо.	9
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді прийнятні. Середній рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми; посереднє володіння термінами та поняттями дисципліни, є деякі змістовні неточності.	8
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді оцінюються як задовільні; раціональність мислення відтворено фрагментарно. Висновки є частково обґрунтованими, але аргументація не є переконливою.	7
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді оцінюються як задовільні, присутні помилки. Обґрунтованість висновків слабка, відчутним є брак аргументації та прикладів.	6
Відповідь характеризується фрагментарним знанням як теоретичного, так і практичного матеріалу. Обґрунтованість висновків слабка, відчутним є брак аргументації та прикладів.	5
Відповідь характеризується слабким і невпевненим знанням як теоретичного, так і практичного матеріалу. Багато помилок, немає обґрунтування та прикладів.	4
Відповідь характеризується дуже слабким знанням як теоретичного, так і практичного матеріалу, здатність робити узагальнення та теоретичні висновки не фіксується, багато помилок.	3

Відповідь виявляє практичну відсутність у здобувача самостійності мислення; є суттєві помилки, здатність робити узагальнення та теоретичні/практичні висновки відсутні	2
Відповідь неприйнятна, здатність робити узагальнення та теоретичні/практичні висновки відсутня	1

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Іванець Т. М. Соціологія міжнародних відносин: навчальний посібник. Київ: Вид.-во Ліра-К, 2021. 232с.
2. Мателешко Ю. П. Теорія міжнародних відносин: навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 156 с.
3. Міжнародні відносини та світова політика [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 200 с. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25295>.
4. Соціологія: підручник для студентів вищих навч. закладів / В.І. Волович, М.І. Горлач, В.Г. Кремень та інш. 6-е вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 808 с.
5. Теорія міжнародних відносин : підручник / [М. П. Требін, Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов та ін.] ; за ред. М. П. Требіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2022. 472 с.

Додаткова

6. Горбачов А. В., Жеребятнікова І. В., Кравченко О. В. Політичні конфлікти і культурні зміни: аналіз динаміки культурних процесів під впливом геополітичних криз. Політикус. Науковий журнал. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 1. С. 124-128. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32397>
7. Жеребятнікова І. В., Кравченко О. В., Горбачов А. В. Геополітичні конфлікти: аналіз впливу на трансформацію міжнародних відносин. *Міжнародні та політичні дослідження*. Одеса. Одеський нац. університет імені І. І. Мечникова, 2025. Випуск 39. С. 187-198. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/36366>
8. Капітоненко М.Г. Теорія міжнародних відносин. Чернівці: Видавництво «Книги XXI століття», 2019. 272 с.
9. Кіссінджер Г. Світовий порядок: роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Надія Коваль. Київ: Наш Формат, 2018. 319 с.
10. Кузьменко Т. М. Соціологія: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 320 с.

11. Соціологічні методи в дослідженні міжнародних відносин: методичні рекомендації до практичних та лабораторних завдань для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / уклад. М. І. Ус. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 35 с. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26384>

12. Соціологія: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко. Київ: ДУТ, 2019. 235 с.

13. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія / Бебик В. М., Копілька В. В., Макаренко Е. А. та ін. Київ: Вадекс, 2019. 442 с.

14. Шергін С. О. Політологія міжнародних відносин: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 256 с.

Інформаційні ресурси

15. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

16. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua/>

17. Сайт Інституту соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/>

18. Сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <https://niss.gov.ua/>

19. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>

20. Сайт Соціологічної асоціації України. URL: <https://sau.in.ua/>

21. Сайт International Sociological Association. URL: <https://www.isa.sociology.org/en/conferences/world-congress/>

22. Сайт Європейської соціологічної асоціації. URL: <https://www.europeansociology.org/national-associations>